

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

“ ____ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: **ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ**
КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ НАФТИ УКРАЇНИ

Виконавець: студентка ФЕУП

Сербенко Таїсія Андріївна _____
/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н, доцент

Клевцевич Наталія Анатоліївна _____
/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КОН'ЮНКТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	6
1.1. Поняття ринкової кон'юнктури та її основні показники	6
1.2. Методичні підходи щодо дослідження кон'юнктури ринку	14
1.3. Економіко-математичні моделі у прогнозуванні ринкової кон'юнктури	25
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ НАФТИ.....	34
2.1. Специфіка ринку нафти	34
2.2. Аналіз кон'юнктури світового ринку нафти	41
2.3. Стан та тенденції розвитку ринку нафти України	52
РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗУВАННЯ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ НАФТИ УКРАЇНИ.....	63
3.1. Основні проблеми та шляхи зміцнення позицій України на світовому ринку нафти	63
3.2. Прогнозування стану ринку нафти України	69
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дослідження кон'юнктури товарного ринку є важливим етапом в ухваленні управлінських рішень, оскільки результати таких досліджень дають змогу знизити ризики під час проектування управлінських рішень (вихід на нові ринки, пошук нових можливостей, обґрунтування диверсифікації бізнесу тощо). Уміння й навички проведення кон'юнктурних досліджень є вектором успішного функціонування фірми у зовнішньому середовищі.

Сьогодні у світі є три головні ресурси, які визначають перспективи розвитку країн на майбутнє: питна вода, зерно та нафта.

Нафта для сучасної цивілізації – це ключовий енергоресурс у технічній системі життєзабезпечення та глобальний товар у міжнародній торговельній системі. Сьогодні нафта як енергоносіє знаходиться на піку свого життєвого циклу, як товар вона володіє найвищим рівнем конкурентоспроможності на світових товарних ринках, а ціни на нафту є визначальним фактором розвитку глобальної економіки. Переоцінити її роль у житті сучасного суспільства вкрай складно. Нині без нафти неможливе успішне функціонування будь-якої галузі економіки та світового господарства у цілому.

Тенденції та кон'юнктура світового ринку нафти безпосередньо впливають на світову економіку, визначають темпи її розвитку, сприяють економічному зростанню або спричиняють настання рецесії та багато в чому визначають курс економічного розвитку кожної окремої країни. Більше того, цей ринок перетворився у своєрідну політичну арену, домінування на якій дає змогу впливати на зовнішню політику багатьох держав.

Таким чином, питання про те, що собою являє сучасний світовий ринок нафти, які запаси цього енергетичного ресурсу та як формуються ціни на нафту, представляє одну з найважливіших проблем сучасності.

У зв'язку з цим актуалізується необхідність всебічного аналізу причин виникнення кризових явищ на ринку нафти, розробки системи заходів,

спрямованих на його позитивний збалансований розвиток та забезпечення конкурентоспроможності у світовому просторі.

Аналізу кон'юнктури ринку присвячено багато робіт таких науковців як Герболка Н.Л., Горин М. Ф., Іванова Л.О., Касьяненко, В. О., Левшин Ф.М., Карпов В.А, Кучеренко В.Р. та інших.

Метою дослідження є аналіз кон'юнктури ринку нафти України, виявлення перспектив його розвитку та прогнозування ринкової кон'юнктури.

Відповідно до мети дослідження поставлено наступні **завдання**:

- розкрити сутність та особливості кон'юнктурних досліджень;
- розглянути методичні підходи щодо дослідження кон'юнктури ринку;
- описати економіко-математичні моделі у прогнозуванні ринкової кон'юнктури;
- надати загальну оцінку стану ринку нафти України;
- виявити тенденції розвитку ринку нафти України;
- визначити основні проблеми ринку нафти України та шляхи їх вирішення;
- здійснити прогнозування стану ринку нафти України.

Об'єктом дослідження є процеси, що відбуваються на ринку нафти України, його стан та перспективи розвитку.

Предметом дослідження є вивчення кон'юнктури ринку нафти України та прогнозування його стану.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у кваліфікаційній роботі на здобуття освітнього ступеня магістра було використано наступні методи:

- порівняльний метод – отримання нової інформації не тільки про властивості порівнюваних явищ, а й про їх прямих і непрямих взаємозв'язках, про загальну тенденцію їх функціонування та розвитку;
- розрахунково-аналітичний та структурно-динамічний методи – при визначенні проблем, тенденцій та перспектив розвитку ринку, що досліджується;

– метод експертних оцінок – при визначенні основних характеристик зовнішнього середовища.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, фахова література, матеріали наукових конференцій та періодичних видань, статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства промислової політики України.

Публікації. За результатами здійсненого дослідження опубліковано статтю «Аналіз ринку нафти в Україні» у студентському збірнику ФЕУП ОНЕУ.

ВИСНОВКИ

1. Кон'юнктура – сукупність взаємопов'язаних умов, обставин, що створилася, стан речей, що може впливати на хід і результат справи, процес (наприклад, кон'юнктура ринку, політична кон'юнктура, міжнародна кон'юнктура). Тенденції на одних ринках не можна механічно переносити на інші, навіть суміжні ринки. Ситуація на ринку певного товару значною мірою залежить від стану на ринках інших товарів. Це положення справедливе стосовно як однієї номенклатурної групи, так і продукції різних галузей.

2. Кон'юнктура потребує постійних, безперервних досліджень та прогнозів. Тому виникає необхідність методологічної основи, котра враховує найбільшу кількість факторів, принципів, показників та методів. Результати кон'юнктурних досліджень можуть бути використані для різних цілей, таких як складання економічних та технічних прогнозів, визначення перспективних напрямів наукових досліджень, складання бізнес-планів, оскільки результати таких досліджень дають змогу знизити ризики під час проектування управлінських рішень.

3. Прогнозування кон'юнктури ринку – це вивчення стану ринку, що формується певними факторами і виражається в конкретних показниках. Оскільки при різних обставинах один і той самий фактор може впливати по-різному на ситуацію, при аналізі й прогнозуванні особливе місце повинно бути надане векторному впливу кожного з них.

4. Нафта та продукти її переробки відіграють провідну роль у розвитку світової економіки. Починаючи з 70-х років XX століття, коли нафта перетворилася на домінуючий енергоносіє і стратегічний товар, кон'юнктура ринку нафти й нафтопродуктів опинилася в центрі уваги світового бізнесу і політики. Нафтовий ринок – це ринок, на якому взаємопов'язані інтереси багатьох держав світу. Нафта була, є і в найближчому майбутньому залишиться основним джерелом первинної енергії, споживання якої неухильно поширюється у зв'язку з подальшим розвитком світової економіки.

5. Серед основних тенденцій розвитку світового ринку нафти слід назвати: суттєве збільшення доведених запасів нафти; різке збільшення обсягів видобутку нафти; підвищення попиту на нафту з боку країн, що розвиваються; перевищення обсягів споживання нафти над її видобутком. В Україні вирізняють три нафтогазоносні регіони: Східний, Західний та Південний. За останні п'ять років в Україні спостерігалася стійка тенденція скорочення ринку нафти, основною причиною виникнення якої стало зниження попиту на неї. А обсяги видобутку нафти й газового конденсату у 2018 році загалом по країні збільшилися на 4,0% до 2,1 млн т.

6. Ринок нафти та нафтопродуктів вимагає проведення більш комплексних реформ. Постійне зменшення видобутку сирової нафти, монополізація галузі, висока імпортозалежність – основні проблеми нафтового сектору в останні роки. Стагнаційні процеси у нафтопереробці свідчать про необхідність оновлення виробничо-технічної бази НПЗ, що дасть змогу знизити собівартість виробництва та підвищити якість нафтопродуктів. Розвиток нафтогазовидобувного сектору є пріоритетним напрямом держави в рамках стратегії досягнення енергетичної незалежності. Основними напрямками діяльності уряду мають стати: вдосконалення фіскальної політики, внесення змін до Земельного та Податкового кодексів, валютно-кредитне регулювання та спрощення адміністративних процедур.

7. Як показало проведене дослідження прогнозів розвитку нафтового сектору в Україні на період до 2030 р. за різними сценаріями, отримані результати не можна визнати коректними або такими, що відповідають сучасним тенденціям соціально-економічного розвитку України і світу. Це, в першу чергу, можна віднести до показників видобутку нафти, які незважаючи на значне інвестування цієї галузі у 2020–2030 рр., за двома сценаріями не збільшилися, а за оптимістичним передбачено збільшення видобутку за 2025–2030 рр. у 2 рази до 7,1 млн т. Нова енергетична стратегія України до 2035 року має шанси для максимального втілення її в життя за умови забезпечення дієвих інструментів стимулювання процесів, пов'язаних з інвестуванням в енергозбереження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проблеми кон'юнктурних досліджень ринків товарів та послуг в Україні. Монографія / Під науковим керівництвом д.е.н., професора Ковальова А.І./ - Одеса: Атлант, 2010. – 266 с.
2. Андрейченко А.В., Горбаченко С.А., Грінченко Р.В., Карпов В.А., Кучеренко В.Р. Аналіз ринкової кон'юнктури: навчальний посібник.– Одеса: ОНЕУ, 2014.– 345 с.
3. Кучеренко В.Р. Проблеми кон'юнктурних досліджень ринків товарів і послуг. Монографія / В.Р. Кучеренко, В.А. Карпов, А.В. Андрейченко та ін. – Одеса, Атлант, 2010. – 161с.
4. Планування ділового розвитку фірми: навчальний посібник / за заг. ред. д.е.н., проф. В.Р. Кучеренко. - вид. 3-є, виправлене та перероблене.– Одеса : Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2013. – 339 с.
5. Старостина А.В. Маркетинговые исследования: Практический аспект / А.В. Старостина. – К.; М.; СПб.: Вильямс, 2002. – 72 с.
6. Косенков С.І. Маркетингові дослідження: [навчальний посібник] / С.І. Косенков, Ю.І. Харковий. – К.: СКАРБИ, 2004. – 94 с.
7. Новиков А.М. Предмет и структура методологии / А.М. Новиков URL: <http://www.methodolog.ru/method.htm> (дата звернення: 3.06.19)
8. Светуньков С.Г. Методы маркетинговых исследований: [учебное пособие] / С.Г. Светуньков. – СПб.: ДНК, 2003. – 352 с.
9. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития (исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й.А. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 454 с.
10. Беляевский И.К. Маркетинговые исследования: информация, анализ, прогноз / И.К. Беляевский. – М.: ММИЭИФП, 2007. – 175 с.
11. Балджи М.Д. Модернізація ринкової економіки на постсоціалістичному просторі / М.Д. Балджи // *Економічний вісник університету*. – 2013. – С. 156-162.

12. Методологія дослідження кон'юнктури товарного ринку / В.В Щербак. *Приазовський економічний вісник*. 2017. № 2 (02). С. 30–35.
13. Порядок проведення кон'юнктурних досліджень: науково-методичні рекомендації / Н.В. Березняк, Т.К. Кваша. — Київ : УкрІНТЕІ, 2016. — 85 с.
14. Досвід та методика проведення кон'юнктурних досліджень: науково-аналітична доповідь / Н.В. Березняк, Т.К. Кваша. — Київ : УкрІНТЕІ, 2016. 85 с.
15. Конарівська О.Б. Методика дослідження кон'юнктури ринку небанківських фінансових послуг / О.Б. Конарівська // Бізнес та інтелектуальний капітал. Інтелект ХХІ. — 2014. — № 6. С. 71–76.
16. Класифікації методів економічного прогнозування: веб-сайт. URL: <http://library.if.ua/book/72/5247.html> (дата звернення: 5.06.19)
17. Тарнавский Виктор. Переломный год. Мировой ТЭК: итоги 2015 года / Виктор Тарнавский // ЭнергоБизнес. – 2016. – 12 января. – №№ 1–2 / 941–942. – С. 3–5.
18. Ергин Дэниел. Добыча: Всемирная история борьбы за нефть, деньги и власть / Дэниел Ергин. – М. : "Альпина Паблишер", 2016. – 944 с.
19. Жуков С.В. Интеграция нефтяного и финансового рынков и сдвиги в ценообразовании на нефть / Жуков С.В., Копытин И.А, Масленников А.О. – М. : Изд-во ИНП. – 2012.
20. Цены на нефть и рост мировой экономики: веб-сайт. URL: <http://24news.com.ua/6765-ceny-na-neft-i-rost-mirovoj-ekonomiki/> (дата звернення: 25.08.19)
21. Миловидов К.Н. Тенденции развития мирового нефтегазового бизнеса / К.Н. Миловидов. – М. : Изд-во ИНП, 2006. – 84 с. – С. 5-8.
22. Скрыбка Евгений. Нефтяные бюджеты / НефтеРынок : профессиональный еженедельник. – 2016. – 6 января. – №№ 01–02 (930–931). – С. 12–13.

23. Мосиенко Дмитрий. Дешевая нефть: мифы и реалии. Причины и последствия низких цен на нефть / Дмитрий Мосиенко // ЭнергоБизнес. – 2015. – 3 лютого. – № 5/894. – С. 4–7.

24. Рябцев Г.Л. Нефтепродукты в Украине: настоящее и будущее : монография / Рябцев Г.Л., Сапегин С.В., Лир В.Э. – К. : ЧП "Санспарель", 2008. –139 с. – С. 217–222.

25. Спрос на нефть в 2015–2020 годах будет расти // НефтеРынок. – 2015. – 16 февраля. – № 06 (885). – С. 28-30.

26. Закономірності формування кон'юнктури та маніпуляції "невидимої руки" нафтового ринку / Лір В.Е. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 98-103.

27. Світовий ринок нафтопродуктів: тенденції розвитку і перспективи для України / С.В. Волошина, Л.Д. Костакова, Н.І. Логвиненко. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: www.economy.nayka.com. (дата звернення: 28.08.19)

28. Мировой нефтегазовый рынок: инновационные тенденции / Под ред. В.В. Бушуева, Е.А. Телигиной, Ю.К. Шафраника. М.: Энергия, 2008. 358 с.

29. Кратт О.А., Кірнос І.О. Світовий ринок нафти: вибір інструментарію пізнання. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. 2009. Вип. 37–2. С. 89–93.

30. Топ 10 найбільших родовищ нафти: веб-сайт. URL: <http://dobri-porady.pp.ua/2926-top-10-nayblshih-rodovisch-nafti.html> (дата звернення: 30.08.19)

31. Каковы запасы нефти и на сколько лет ее хватит? : веб-сайт. URL: <https://neftok.ru/raznoe/zapasy-nefti.html> (дата звернення: 1.09.19)

32. BP Statistical Review of World Energy – underpinning data, 1965–2016. London: BP's publications, June 2017: веб-сайт. URL: <https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy.html> (accessed 2 September 2019).

33. Дорожкіна М. Ринок нафти та нафтопродуктів України: проблеми розвитку та регулювання / М. Дорожкіна // *Економіка*. – 2006. – № 85. – С. 8–11.

34. Статистична інформація: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> .

35. Ямалетдинов Р. Р. О рациональном использовании недр / Р. Р. Ямалетдинов // Право: теория и практика. – 2003. – № 10. – с.258.
36. Білецький В. С., Смирнов В. О. Моделювання процесів збагачення корисних копалин: [Монографія]. Донецьк: Східний видавничий дім, 2013.304 с.
37. Бурлака Г.Г. Стратегія нафтопродуктозабезпечення, як складова енергобезпеки України / Бурлака Г.Г. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №9. – с.43-49.
38. Витвинський Я.С. Рентоутворюючі фактори у сфері видобування нафти і газу (на прикладі Західного нафтогазоносного регіону України) / Витвинський Я.С. // Регіональна економіка. – 2008. – №3. – с.49-56.
39. Козак С.В. Статистичні оцінки ринку газу в Україні / Козак С.В. // Статистика України. – 2009. – №4. – с.35-42.
40. Вербицька Г.Л. Управління економічним ризиком / Г.Л. Вербицька // Фінанси України. – 2004. – № 4. – с. 34-40.
41. Видання «Енергетика: історія, сучасність і майбутнє»: Книга 1 «Від вогню та води до електрики». URL: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-1/part-2/section-8/8-6/> (дата звернення: 3.09.19)
42. Мала гірнича енциклопедія / за ред. В. С. Білецького. – Д.: Східний видавничий дім, 2004–2013. – 580 с.
43. Саприкін В. Енергетична політика України на сучасному етапі (доповідь на конференції в Берліні) : веб-сайт. URL: www.nceps.org.ua.(дата звернення: 4.09.19)
44. Рябцев Г. Л. А если так? Шесть возможных сценариев развития украинской переработки и топливного рынка в 2014–2015 гг. / Г. Л. Рябцева // Терминал.– 2014. – № 14. – С. 6–11.
45. Проблеми та перспективи розвитку ринку нафтопродуктів у контексті забезпечення енергетичної безпеки — НІСД: веб-сайт. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/nafta_89ffa.pdf. (дата звернення: 4.10.19)

46. Харіна К.А. Сучасна кон'юнктура світового ринку нафти: основні фактори впливу та тенденції розвитку: монографія / К.А. Харіна. – Запоріжжя, 2012. – с. 310 – 318.
47. Merrill Lynch «Навесні ціна нафти опуститься до \$31 за барель.» // Газета «По-українськи». – 2018. – № 213. URL: www.dt.ua/ECONOMICS/cini-na-naftu-chekaye-nove-istorichnedno-prognoz-svitovih-bankiv-58538.html (дата звернення: 5.10.19)
48. Бушуев В.В. Цены на нефть: анализ, тенденции, прогноз / В.В.Бушуев, А.А.Конопляник, Я.М.Миркин. – М.: ИД «Энергия». – 2013. – с. 13-27. URL: www.konoplyanik.ru/ru/publications/77m.pdf (дата звернення: 5.10.19)
49. Стоимость добычи нефти. // UT MAG. Фінансовий словник трейдера. – 2015. URL: www.utmagazine.ru/posts/9086-stoimost-dobychi-nefti (дата звернення: 7.10.19)
50. Данилишин Б. Енергетична безпека в контексті українських реалій. – URL: www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article (дата звернення: 10.10.19)
51. Нафта: помірний оптимізм в середньостроковій перспективі. – 2014. – с. 9-11. – URL: www.finam.ru/analysis/marketnews/scenarii-i-prognozy-neft-umerennyioptimizm-v-srednesrochnoiy-perspektive-20141212-15100 (дата звернення: 9.10.19)
52. Енергетична галузь України: підсумки 2016 року / Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Розумкова. Київ, 2017. С. 56.
53. Розвіданих запасів газу в Україні вистачить на 22 роки видобутку / УНІАН. URL: <https://economics.unian.ua/energetics/2343367-rozvidanih-zapasiv-gazu-v-ukrajini-vistachit-na-22-roki-vidobutku.html> (дата звернення: 12.10.19).
54. НАК «Нафтогаз України». Офіційний сайт компанії. URL: <http://www.naftogaz.com> (дата звернення: 14.10.19).
55. Нафтогазова асоціація України. Офіційний сайт. URL: <http://oilers.org.ua/uk> (дата звернення: 15.10.19).
56. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua> (дата звернення: 15.10.19).

57. Податковий кодекс України. Ст. 252. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 18.10.19).

58. Податковий кодекс України. Ст. 185. Податок на додану вартість операцій з постачання послуг замовникам – нерезидентам, які не мають в Україні постійного представництва. URL: <http://dp.sfs.gov.ua/baner/podatkovii-konsultatsii/konsultatsiidlya-yuridichnih-osib/69318.html> (дата звернення: 18.10.19).

59. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 №1071. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 19.10.19).

60. Рябцев Г.Л. Державна політика розвитку ринку нафти і нафтопродуктів в Україні: формування та реалізація: Монографія. – К.: НАДУ, 2011. – 418 с.

61. Сучасні проблеми державної політики розвитку ринку нафтопродуктів в Україні: Збірник наук. праць / За ред. Г.Л. Рябцева, С.В. Сапегіна. – К.: Агат принт, 2012. – 120 с.

62. Енергетична стратегія України до 2035 року: «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» Схвалена розпорядженням КМУ від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245213112>. (дата звернення: 20.10.19).

63. Экономическая оценка прогнозов развития нефтяного сектора украины в условиях нестабильных мировых цен на нефть / В.Г. Бурлака. *Економіка та управління національним господарством. Актуальні проблеми економіки*. 2015. №5(167). С. 103-109.

64. Мухуб Бенменні. Якою має бути нова Енергетична стратегія України? / БенменніМухуб// ЭСКО. Энергетический сервис. – 2015. - № 3-4. URL: http://journal.esco.co.ua/esco/2015_3_4/log/art19.html (дата звернення: 23.10.19).